

APURAHAHANKKEEN LOPPURAPORTTI HELSINGIN SANOMAIN SÄÄTIÖLLE

Koronapandemia ja kriisitiedon ekosysteemi

Myöntövuosi: 2021

Myönnetty summa: 196 000 €

Hanke alkoi: 1.1.2022

Hanke päättyi: 30.8.2024

Hankkeeseen muualta saatu rahoitus: -

Vastuuhenkilö: Jaana Hujanen, Journalistiikan professori, Helsingin yliopisto, Svenska Social- och kommunalhögskolan.

Muut tutkijat/työryhmän jäsenet:

- Väitöskirjatutkija YTM (6/2022–2/2023) / tutkijatohtori YTT (3–9/2023), Salla Tuomola
- Väitöskirjatutkija, YTM, Juho Ruotsalainen
- Tutkimuspäällikkö Mikko Grönlund, Turun yliopiston Brahea-keskus, 1.9.2023 alkaen Tulevaisuuden tutkimuskeskus
- Dosentti, yliopistonlehtori Katja Lehtisaari, Tampereen yliopisto, kieli- ja viestintätieteiden yksikkö

Tiivistelmä hankkeesta: Hanke pureutuu koronapandemian aikaiseen kriisitiedon ekosysteemiin, jossa tiedon tuottaminen ja leviäminen ovat monimutkaisia prosesseja ja sisältävät useita toimijoita. Hanke tuottaa uutta tietoa ja ymmärrystä tiedonvälittäjien rooleista kriisissä sekä tavoista, joilla kansalaiset hankkivat ja arvioivat kriisitietoa sekä eri tiedonvälittäjien rooleja. Päättökysymykset ovat: i) millainen on kriisitiedon paikallinen ekosysteemi, ii) millaisia rooleja ja suhteita ekosysteemin eri media- ja viestintätoimijoille on rakentunut pandemiakriisin käsittelyssä sekä iii) miten ihmiset ovat hankkineet, merkityksellistäneet ja tuottaneet paikallista kriisitietoa. Hanke on luonteeltaan tapaustutkimus. Kohteeksi on valittu Oulun seutukunta ja sen paikallinen media laajasti ymmärrettyinä. Hanke ammentaa mediaekosysteemejä, journalismin rooleja sekä journalismia ja julkisia terveystieteitä koskevasta tutkimuksesta. Kerättävä empiirinen aineisto valottaa ilmiötä eri näkökulmista. Se koostuu i) koronapandemiaa koskevan paikallisen uutistiedon ja viestinnän laadullisesta sisällön analyysistä, ii) valtakunnallisesta kyselytutkimuksesta uutismedian avaintoimijoille, iii) case-paikkakunnan yleisölle suunnatusta kyselytutkimuksesta ja iv) syventävistä laadullisista teemahaastatteluista.

Hankkeen tavoite: Hankkeen tavoite on tuottaa uutta tietoa ja teoreettista ymmärrystä kriisitiedon paikallisen ekosysteemin moninaisuudesta, verkottuneisuudesta ja dynamiikasta. Tavoite on ollut tehdä näkyväksi ja arvioida kriittisesti paikallisen median ja uusien viestinnän toimijoiden erilaisia paikallisia sisältöjä ja rooleja koronapandemiaan liittyvän kriisin yhteydessä sekä sitä, miten ihmiset navigoivat sekä osallistuvat sisältöjen tuottamiseen kriisitiedon paikallisissa ekosysteemeissä.

Hankkeen **tavoite saavutettiin** (1–5; 1=huonosti, 5=erinomaisesti) erinomaisesti (5).

Tutkimushankkeessa kerättiin tutkimussuunnitelman mukaisesti laaja ja monipuolinen aineisto. Hankkeen aikana järjestettiin useita seminaareja, ja niistä loppuseminaari oli kansainvälinen. Seminaarit toivat yhteen sekä alan tutkijoita että journalisteja. Hankkeen tuloksena julkaistaan useita vertaisarvioituja tieteellisiä artikkeleita. Suomeksi on julkaistu tutkimusraportti kyselytutkimusaineistoon pohjaten sekä sisällön analyysiin pohjaten yksi analyysityyppinen artikkeli.

Lisäksi arviointiin on jätetty kaksi englanninkielistä käsikirjoitusta. Työn alla on lisäksi yksi englanninkielinen artikkelikäsikirjoitus.

Medianäkyvyys: Teemahaastatteluiden keskeisistä tuloksista julkaistiin *Turun Sanomien* kakkosivulla 3.12.2023 aliotyyppinen kirjoitus “Koronauutiset herättivät pelkoa, hämminkiä ja ärtymystä – mutta myös toivoa” (<https://www.ts.fi/puheenvuorot/6170443>). Kirjoituksessa tarkasteltiin erityisesti tunteita, joita koronauutiset olivat haastatelluissa herättäneet kahden vuoden pandemian ajan. Alun pelonsekainen epätietoisuus johti tilanteen pitkittymisen vuoksi turhautumiseen, rajoitusten herättämään ärtymykseen ja lopulta toivoon paluusta normaaliin elämään.

Keskeiset tulokset

Yleisöhaastattelujen keskeiset tulokset. Hankkeessa toteutettiin 14 puolistrukturoitua teemahaastattelua, joista kahdeksan tehtiin lähihaastatteluna Oulussa touko–elokuussa 2022. Pandemian akuutein vaihe oli tuolloin sivuutettu ja tiukimmat rajoitukset purettu, mutta ihmiset muistivat yhä, millaista elämä poikkeusajankohtana oli. Pyrimme haastateluissamme tavoittamaan ihmisiä, joiden suhtautuminen koronauutisointiin ja -tiedonvälitykseen sisälsi mahdollisimman erilaisia lähestymistapoja. Arvioimme haastateltavien mediasuhdetta heidän itse kuvaamansa luottamussuhteen perusteella.

Haastattelut sisälsivät kolme keskeistä teemaa, joiden kautta tarkasteltiin haastateltavien suhdetta koronauutisointiin pandemian aikana: 1) median käyttö, 2) luottamuksen ja tunteiden kehittyminen ja 3) paikallisyhteisön merkitys. Haastateltavilta kysyttiin muiden muassa heidän päivittäisistä uutistenlukutottumuksistaan, tiedonhankintatavoistaan, menetelmistä, joilla he arvioivat tiedon luotettavuutta sekä heidän yleisestä luottamuksestaan uutismediaan ja muihin (paikallisiin) tiedonlähteisiin. Kysymykset käsittelivät myös sosiaalisen median käyttöä korona-aiheeseen liittyen.

Yleisöhaastateluissa korostui luottamus ja tyytyväisyys koronauutisointiin ja -tiedonvälitykseen. Suurin osa koki saaneensa riittävästi luotettavaa, oikea-aikaista ja perusteellista tietoa sekä valtakunnallisesta ja paikallisesta mediasta että viranomaislähteistä. Uutisoinnin ja tiedonvälityksen reilun kahden vuoden yhtäjaksoinen keskittyminen korona-aiheeseen tarjosi haastateltavien mukaan myös päivittäisuutisoinnista poikkeavan mahdollisuuden tarkastella median toimintatapoja. Pandemia-ajan loppupuolella, kun Venäjä oli hyökännyt Ukrainaan, moni kertoi ihmetelleensä median yhtäkkistä siirtymistä aiheesta toiseen. Tämä sai osan miettimään pandemian vakavuutta, kun aihe saatettiin pyyhkäistä toisen, ajankohtaisemman aiheen alle “yhdessä yössä”. Haastateltavien joukossa oli myös muutamia, jotka suhtautuivat korona-ajan uutisointiin epäluottamuksella. He kokivat, että Suomessa toimeenpantuja pandemialinjauksia rajoituksiin ja rokotuksiin liittyen ei käsitelty mediassa riittävän kriittisesti. Heidän mielestään media lietsoi kansalaisissa pelkoa ja aiheutti kahtiajakoa rokotettujen ja rokottamattomien välille. Heidän mielestään ihmisten pelot ja huolet olisi pitänyt ottaa mediassa tosissaan ja vastata ihmisten kysymyksiin kattavasti.

Kyselyjen keskeiset tulokset. Hankkeessa toteutettiin kaksi sähköistä kyselytutkimusta. Ensimmäisessä selvitettiin uutismedian päätoimittajien näkemyksiä koronauutisoinnista ja -tiedonvälityksestä. Kyselyyn vastasi 66 päätoimittajaa ja vastausaste oli 25 prosenttia. Lisäksi toteutettiin yleisökysely Oulun seudulla Taloustutkimuksen internet-paneelissa, johon vastasi 506 henkilöä. Päätoimittajien näkemyksen mukaan koronauutisointi ja -tiedonvälitys Suomessa on perustunut tieteelliseen tietoon ja faktoihin, mutta myös käytännön ratkaisuja kansalaisten ongelmiin ja tunteiden käsittelemiseen on korostettu.

Osa päätoimittajista koki viranomaisten toiminnan käsittelyn kriittikittömäksi, ja noin joka seitsemäs heistä piti koronauutisointia jossain määrin yksipuolisena tai poliittisesti värityneenä. Eri julkaisutyyppisiä edustavien näkemykset julkaisunsa sisällöstä ja tavoitteista eivät poikenneet merkittävästi. Tärkeimmäksi tehtäväksi nousi ilmestymisalueen asukkaiden palveleminen. Paikallisuuteen sekä yhteisöllisyyteen liittyvät tehtävät koettiin yleisesti tärkeiksi. Viranomaisten jakaman tiedon välittäminen ilmestymisalueen asukkaille oli keskeinen rooli. Näkemykset tehtävästä kriittisesti tarkastella muun median toimintaa koronakriisissä olivat jonkin verran jakautuneet.

Päätoimittajat ja yleisö arvioivat koronauutisoinnin luotettavuutta samansuuntaisesti, mutta päätoimittajat pitivät painetun median merkitystä suurempana kuin yleisö. Yleisökyselyyn vastanneista lähes kolmen neljännestä (71 %) ilmaisi voivansa yleisesti ottaen luottaa koronauutisiin ja -tiedonvälitykseen Suomessa. Vaikka luottamus journalismiin oli korkea, suuri osa yleisöstä oli huolissaan valeutisista. Erityisesti 25–34-vuotiaat olivat kriittisiä ja kokivat saaneensa vähemmän luotettavaa tietoa. Päätoimittajat korostivat paikallis- ja päivälehtien sekä viranomaisten viestinnän merkitystä, ja yleisö oli samoilla linjoilla. Kuitenkin yli kolmannes yleisöstä piti koronauutisointia yksipuolisena tai poliittisesti värityneenä, mikä poikkesi päätoimittajien näkemyksistä. Tämä ero herättää kysymyksiä siitä, mistä ero johtuu.

Päätoimittajat uskovat, että perinteisen uutismedian merkitys heikkenee tulevaisuudessa, kun sosiaalinen media, erikoistuneet verkkomediat ja viranomaisviestintä vahvistuvat. He pitävät digitaalista mediaa nopeana mutta epäluotettavana kriisitiedon lähteenä. Päätoimittajat ennakoivat perinteisen ja digitaalisen median eriytyvän, mikä tekee varmennetun tiedon erottamisesta virheellisestä entistä vaikeampaa. He uskovat perinteisen uutismedian säilyttävän paikkansa luotettavalla tiedolla. Lisäksi median digitalisoituminen voi kasvattaa yhteiskunnallista polarisaatiota, ja kriisitiedon ekosysteemi moninaistuu, jolloin myös viranomaisten ja muiden tiedon jakajien riippuvuus uutismediasta vähenee.

Sisällön analyysin keskeiset tulokset. Hankkeessa tutkittiin sisällönanalyysin keinoin suomalaisen paikallismedian koronauutisointia. Analyysissä keskityttiin seuraaviin, uutisissa toteutuneisiin journalistisiin rooleihin: tiedonvälittäjä, vallan vahtikoira, taustoittaja, lojaali fasilittaattori, oikeuksista ja velvollisuuksista tiedottaminen, sekä kansalaisnäkökulma. Aineisto kerättiin vuosina 2020–2022 Oulun seudulla toimivan perinteisen uutismedian ja journalismin kentän perifeeristen mediatoimijoiden koronasisällöistä. Perinteistä mediaa edustavat Kaleva ja Yle Oulu ja perifeerisiä mediatoimijoita Oulun Kaupungin Mun Oulu, Mustread-verkkolehden ”Oulun kirjeenvaihtaja” sekä Pohjois-Pohjanmaan sairaanhoitopiirin ja Oulun yliopistollisen sairaalan verkkojulkaisu Oys Plus.

Tulokset osoittavat, että Mustreadia lukuun ottamatta kaikki tutkitut media toteuttivat tiedonvälittäjä-roolia eli uutisoivat esimerkiksi rokotusajankohdista tai uusista rajoituksista. Kriittisen vallan vahtikoira -roolin osuus oli vähäinen kaikissa tutkituissa medioissa. Perifeeriset mediatoimijat olivat myötäsukaisimpia päättäjiä kohtaan ja toteuttivat verraten usein valtaapitäviä tukevaa lojaali fasilittaattori -roolia. Analyysin tulokset kuvaavat kompleksista paikallismediaympäristöä, jossa kansalaisten terveyden kannalta tai yhteiskunnallisesti tärkeää, varmennettua tietoa tarjoavat useat perinteisen uutismedian ulkopuoliset toimijat. Koska professionaalilla journalismilla on korkea status ja arvostus laadukkaan tiedon tuottamisessa, perifeeriset toimijat lainaavat journalismin tyylejä, käytäntöjä ja rooleja. Niiden suorittamat journalistiset roolit ovat kuitenkin alisteisia lojaali fasilittaattori-roolille, eli ne lainaavat journalistisia rooleja opportunistisesti ajaakseen taustaorganisaationsa viestinnällisiä päämääriä. Myös perinteinen uutismedia käsitteli valtaapitäviä myötäsukaisesti ja vältti kriittistä raportointia. Tulokset nostavatkin esiin tarpeen journalistisesti laadukkaalle ja itsenäiselle paikalliselle uutismedialle, joka keskittyy kriittiseen raportointiin ja vallan vahtikoira -rooliin myös koronapandemian kaltaisissa kriisiolosuhteissa.

Hankkeen julkaisut, artikkelit ja kirjoitukset:

Grönlund, Mikko, Lehtisaari, Katja, Ruotsalainen, Juho, Hujanen, Jaana ja Tuomola, Salla (2022). Koronapandemia, kriisitieto ja media. Päätoimittajien ja paikallisen yleisön näkemyksiä koronauutisoinnista ja -viestinnästä. SSKH Notat 3/2022– SSKH reports and discussion papers. <https://blogs.helsinki.fi/koronapandemiajakriisitiedonekosysteemi/files/2022/12/korona-netti.pdf>

Ruotsalainen, Juho, Hujanen, Jaana, Grönlund, Mikko, Lehtisaari, Katja ja Tuomola, Salla (2024). Tiedonvälittäjiä, vallan vahtikoiria vai lojaaleja fasilitaattoreita? Perinteisten ja perifeeristen mediatoimijoiden journalistiset roolit koronauutisoinnissa. *Media ja viestintä*, 47(4), 130–141.

Tuomola, Salla, Hujanen, Jaana, Lehtisaari, Katja, Ruotsalainen, Juho & Grönlund, Mikko (forthcoming). At the Crossroads of Fear, Confusion and Hope. COVID-19 News as the Motivator of Affective News Usage and Sense-Making Practices. *Digital Journalism*.

Tuomola, Salla, Hujanen, Jaana, Lehtisaari, Katja, Ruotsalainen, Juho & Grönlund, Mikko (submitted). Factual reporting, critical underpinnings, or individual empowerment? Epistemic discourses of knowledge in the media users' sense-making of COVID-19 news and information. *Journalistica*.

Tuomola, Salla, Hujanen, Jaana, Lehtisaari, Katja, Ruotsalainen, Juho & Grönlund, Mikko (2023) Koronauutiset herättivät pelkoa, hämminkiä ja ärtymystä - mutta myös toivoa. *Turun Sanomat* 3.12.2023.

Lehtisaari, Katja, Grönlund, Mikko, Hujanen, Jaana, Ruotsalainen, Juho & Tuomola, Salla (to be submitted in 2025) From trust to criticism. The user dynamics of crisis communication during the COVID-19 pandemic.

Esitelmät tieteellisissä konferensseissa:

Lehtisaari, K., Grönlund, M., Ruotsalainen, J., Hujanen, J. & Tuomola, S. (2023). “Negotiating between trust and criticism. The dynamics of crisis communication and information during the Covid-19 pandemic in Finland”. Paperi, joka esitetty *Nord Media -konferenssissa* Bergenissä, Norjassa 8/2023.

Lehtisaari, K., Grönlund, M., Ruotsalainen, J., Hujanen, J. & Tuomola, S. (2023). “From trust to criticism; The dynamics of crisis communication and information during the Covid-19 pandemic”. Paperi, joka on esitetty *Emma -konferenssissa* Pamplonassa, Espanjassa 6/2023.

Ruotsalainen, Juho & Tuomola, Salla (2023). “COVID-19 news as a source of fear, confusion and hope”, *Future of Journalism conference*, Cardiff University, UK, 14.–15.9.2023.

Tuomola, Salla (2024). “At the Crossroads of Fear, Confusion, and Hope: COVID-19 News as the Motivators of Affective News Using and Sense Making Practices”, 74th Annual *ICA Conference* Gold Coast, Australia, 20–24.6.2024.

Tuomola, Salla (2023). “COVID-19 news as a source of fear, confusion, and hope” [Best paper award nominee], *Emma conference*, University of Navarra, Pamplona, Spain, 7.–9.6.2023.

Muut esitykset, luennot ja koulutukset:

Hujanen, Jaana (2024) Tutkimusprojektin esittely hankkeen loppuseminaarissa “Tavallaan kaipais enemmän neutraalia, keskustelevaa tyyliä”. Koronauutisointi, yleisön tunteet ja paikallisten tiedonvälittäjien roolit. Päivälehdessä museo Merkki, Helsinki 13.3.2024.

Grönlund, Mikko, Lehtisaari, Katja ja Ruotsalainen, Juho (2024). Koronapandemia paikallisuutisissa: Yleisöjen luottamus ja paikallismedian journalistiset roolit. Tutkimuksen tulosten esittelyä hankkeen seminaarissa “Tavallaan kaipais enemmän neutraalia, keskustelevaa tyyliä”. Koronauutisointi, yleisön tunteet ja paikallisten tiedonvälittäjien roolit. Päivälehdessä museo Merkki, Helsinki 13.3.2024.

Tuomola, Salla (2024). Fear, confusion and hope. Emotions and affective practices in COVID-19 news reception. [Pelkoa, hämmennystä ja toivoa. Tunteet ja affektiiviset käytännöt koronauutisten vastaanottajissa]. Tutkimuksen tulosten esittelyä hankkeen loppuseminaarissa “Tavallaan kaipais enemmän neutraalia, keskustelevaa tyyliä”. Koronauutisointi, yleisön tunteet ja paikallisten tiedonvälittäjien roolit. Päivälehdessä museo Merkki, Helsinki 13.3.2024.

Tuomola, Salla (2023) Emotions and affective practices in COVID-19 news reception. Luento yhteiskuntatieteiden maisteriohjelman (Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper) kurssilla Shifts and Challenges in Journalism, 16.11.2023, Svenska Social och kommunalhögskolan, Helsinki.

Tuomola, Salla (2022) Esitelmä hankkeen seminaarissa “Luotettavan tiedon arvostus toivottavasti nousee.” Päätoimittajien ja yleisöjen näkemyksiä koronauutisoinnista. Svenska Social- och kommunalhögskolan, Helsinki 12.12.2022.

Grönlund, Mikko, Lehtisaari, Katja & Ruotsalainen, Juho (2022). Koronapandemia, kriisitieto ja media. Päätoimittajien ja paikallisen yleisön näkemyksiä koronauutisoinnista ja -viestinnästä. Esitelmä hankkeen seminaarissa “Luotettavan tiedon arvostus toivottavasti nousee.” Päätoimittajien ja yleisöjen näkemyksiä koronauutisoinnista -tutkimusseminaarissa. Svenska Social- och kommunalhögskolan Helsinki 12.12.2022.

Grönlund, Mikko & Ruotsalainen, Juho (2022) Koronauutisointi ja -tiedonvälitys - Uutismedian päätoimittajien näkemyksiä ja kokemuksia. Esitys Koronapandemia ja kriisitiedon ekosysteemi - tutkimushankkeen aloitusseminaarissa 19.5.2022.

Tuomola, Salla (2023) Emotions and affects in COVID-19 news reception. Luento yhteiskuntatieteiden maisteriohjelman (Magisterprogrammet i samhällsvetenskaper) kurssilla Shifts and Challenges in Journalism 23.1.2023, Svenska Social och kommunalhögskolan, Helsinki.

Hankkeen blogi: <https://blogs.helsinki.fi/koronapandemiajakriisitiedonekosysteemi/ajankohtaista-updates/>

Hankkeessa syntyneet tutkimusaineistot. Hankkeessa on kerätty kaksi kyselytutkimusaineistoa. Hankkeen pääkyselyssä selvitettiin Oulun seudulla asuvien 18–79-vuotiaiden ihmisten kautta suomalaisten eli yleisön näkemyksiä ja suhtautumista koronapandemiaviestintään. Yleisökyselyn toteutti Taloustutkimus, ja kyselyyn vastasi 506 ihmistä. Toinen kysely suunnattiin Suomessa ilmestyvien sanoma-, paikallis- ja kaupunkilehtien sekä valikoitujen erikoislehtien päätoimittajille. Heiltä kysyttiin näkemyksiä ja kokemuksia koronauutisoinnista ja -tiedonvälityksestä. Vastaajia oli kaikkiaan 66.

Tutkimusta varten kerättiin laadullinen haastatteluaineisto yleisön parissa. Haastatteluja tehtiin 14, joista neljä Zoomin välityksellä ja loput kasvokkain. Haastattelut tallennettiin sanelukoneelle, josta ne siirrettiin äänitiedostoiksi ja litteraateiksi tutkimusmateriaaliksi. Haastattelut kestivät keskimäärin 90 minuuttia. Hankkeen kolmas kerätty aineisto koostuu koronapandemiaa koskevasta paikallisesta mediasisällöstä.

Aineistojen tallennuspaikka mahdollista jatkokäyttöä varten. Aineisto on tutkijoiden hallussa, ja sitä voi tiedustella heiltä. Aineistoa ei ole käsitelty jatkokäyttöä varten.